

Boeken Top 5

• Peer Vries

Gedurende de drie kwartier tussen het einde van een college en de treinreis terug naar zijn woonplaats Leiden, sprak ET•VT redactielid Marloes Schoonheim met Prof.dr. P.H.H. Vries. De aan de Universiteit Leiden verbonden geschiedtheoreticus is benoemd tot bijzonder hoogleraar op de wisselleerstoel L.J. Rogier om de KUN te voorzien in onderwijs in de historiografie en de vergelijkende wereldgeschiedenis. Peer Vries hield op 12 december 2001 zijn oratie getiteld 'Via Peking terug naar Manchester. Engeland, de Industriële Revolutie en China'. Welke boeken gelden als bronnen van inspiratie voor Vries? Zijn belangstelling is breed, "warrig of diffuus, zo je wilt – ik lees me te pletter." In de vijfenveertig minuten passeerden meer auteurs de revue dan deze rubriek voorschrijft. Vries kan zich niet beperken tot vijf titels: "Ik denk niet in termen van favoriete boeken, maar in termen van favoriete auteurs".

Cees Bertels, *Geschiedenis tussen structuur en evenement : een methodologies en wijsgerig onderzoek* (In 1973 verschenen als proefschrift aan de UL)

Een aantal auteurs is bepalend geweest voor de richting waarin Vries zich heeft gespecialiseerd. Wanneer het mes hem op de keel zou worden gezet om een top vijf van auteurs samen te stellen, zou Karl Popper zonder meer tot de uitverkoren schrijvers behoren. "Popper lijkt mij uiteindelijk een buitengewoon zelfingenomen man – maar zijn werk vind ik fascinerend." Vries heeft belangstelling voor het gehele oeuvre van Popper en kan zijn enthousiasme voor de wetenschapsfilosoof niet aan één boek of artikel verbinden. "In de tijd dat ik Popper las, verkeerde ik in een wetenschappelijke crisis – voor zover dat mogelijk is als je 21 bent. Ik twijfelde er toen aan of mijn keuze voor de geschiedenisstudie de juiste was en dacht dat ik misschien beter filosofie had kunnen kiezen." Het was uiteindelijk niet een boek van Popper dat Vries voor de geschiedbeoefening heeft behouden, maar het werk van een andere auteur dat hij in dezelfde periode las. "Het boek *Geschiedenis tussen structuur en evenement* van Bertels heeft mij behouden voor de geschiedwetenschap – als ik dat niet had gelezen, was ik beslist iets anders gaan doen. Niet omdat Bertels steeds gelijk had of omdat ik hem snapte, maar omdat ik dankzij zijn literatuurlijst bij een andere soort geschiedbeoefening terecht kwam." Wat de geschiedtheorie betreft is Vries thans meer gecharmeerd van de klassieke analytische benadering dan van de thans dominerende aanpak. "De huidige geschiedfilosofie vind ik niet interessant. Thema's als het narrativisme en postmodernisme houd ik bij, want het is mijn vak. Maar als je ziet wat onder die noemers allemaal gebeurt, dan is er nu toch duidelijk sprake van afnemende meeropbrengsten."

B.H. Slicher van Bath, *De agrarische geschiedenis van West-Europa 500-1850* (Utrecht 1960)

"Wat mij verder een tijd heeft gefascineerd, is agrarische geschiedenis – Slicher van Bath en dergelijke, analyses van feodale economieën. Die boeken boden mij een structuuranalyse van samenlevingen, een

idee van logica in het leven waar ik behoefte aan had.” Uit de belangstelling voor agrarische geschiedenis vloeide Vries’ interesse voor de sociale wetenschappen voort: “Ik miste het zoeken naar patronen in de geschiedenis. Daar ligt nu net de charme van vakken als sociologie en economie. Ik vind dat nog steeds intellectueel fascinerender dan kijken naar wat voor geks mensen vroeger allemaal deden. “Dat is ook wat mij trekt in wat ik zou willen noemen ‘maatschappijgeschiedenis’: het zoeken naar overeenkomsten tussen samenlevingen, naar patronen en het maken van vergelijkingen.” Brede historische analyses hebben dan ook de voorkeur van Vries. “De echte uitdaging voor de geschiedwetenschap ligt in de wereldgeschiedenis – in het vergelijken van beschavingen. Van de geschiedenis van Nederland word ik niet warm of koud. Dat heeft geen rationele grond – ik koop er gewoon geen boek over. In de Huizinga-rage heb ik nooit iets gezien. Huizinga’s werk boeit me gewoon niet. *Herfsttij* heb ik nooit uitgekregen – misschien door het plechtstatige taalgebruik, maar in elk geval omdat ik het zo weinig analytisch vind. *La Méditerranée* van Fernand Braudel [Parijs 1949] heb ik trouwens ook niet uitgekregen. Zelfs niet met flessen wijn aan de Middellandse Zee. *Civilisation matérielle, économie et capitalisme* [Parijs 1979] wel en dat vond ik fascinerend.” Toch zouden maatschappijhistorici als Slicher von Bath en Braudel, wanneer het ten minste om hun gehele oeuvre gaat, bij Vries niet als nummer één eindigen: “Als ik een historicus zou moeten aandragen voor de Heineken Prijs voor geschiedbeoefening, toe te kennen aan een nog levend historicus voor zijn gehele werk, dan zou het Hobsbawm zijn. Alleen het boek *Age of extremes* [New York 1994] had hij misschien niet moeten schrijven. Daarin schemert zijn communistische levensovertuiging me te veel door. Voortdurend moeten lezen dat Lenin een genie was en Stalin niet anders kon, gaat mij behoorlijk irriteren.”

Barrington Moore, *Social origins of dictatorship: lord and peasant in the making of the modern world* (Boston 1966) en Kenneth Pomeranz, *The great divergence. China, Europe, and the making of the modern world economy* (Princeton 2000)

Via de maatschappijgeschiedenis kwam Peer Vries terecht bij Max Weber. “Toen ik voor het eerst iets van hem las, vond ik hem fascinerend. Ik vrees dat ik zijn werk nu pas echt lees en enigszins begrijp. Je leest bijna alle boeken te vroeg.” Ook in Webers oeuvre kan Vries onmogelijk één publicatie aanwijzen als doorslaggevende bron van inspiratie: “Mij fascineerden eigenlijk met name het type vragen dat Max Weber stelt en de thema’s van zijn boeken. Dat is waar ik me nu mee bezighoud: de agenda van Weber. Wel een hele volle, trouwens...” Met het lezen van Webers boeken spitsten Vries’ geschiedwetenschappelijke interesses zich definitief toe op de historische sociologie. “Het ontstaan van de moderne wereld, de verschillen tussen het Westen en de rest. Economisch, maar ook politiek en mentaal” Vooral het soort vragen dat Weber aan de orde stelt, boeit Vries; bij de antwoorden heeft hij soms zijn vraagtekens. “Bij het lezen van *De protestantse ethiek en de geest van het kapitalisme* [oorspronkelijk Mohr 1920, MS] dacht ik vaak: wat wil hij nou precies zeggen? Dat komt meer voor bij Weber: zijn vragen zijn interessanter dan zijn antwoorden.” Nu de vergelijkende geschiedwetenschap volledig beslag op hem heeft gelegd, zijn Webers methode en vraagstelling voor Vries weer actueler dan ooit. “Vanaf het moment dat de inkt van mijn proefschrift droog was in 1994, heb ik me gericht op comparatieve geschiedenis. Ik houd me nu bezig met de problematiek rond de ‘Rise of the West’. Daar zijn fantastische boeken over geschreven, zoals al decennia geleden het wereldomvattende *Social origins of dictatorship* van Barrington Moore, en zeer recent, met een heel andere

optiek, *The great divergence* van Kenneth Pomeranz.” De laatste zes jaren las Vries tientallen publicaties waarin Europa werd vergeleken met China, India, het Ottomaanse Rijk of Japan. “Eindeloos beunhazen!” Hij verdeelt thans zijn tijd tussen studies op zijn oorspronkelijke vakgebied, de geschiedtheorie, met name zijn belangstelling voor vergelijkende geschiedwetenschappen en studies over de opkomst van het Westen. Hij is dus alles behalve een monomane geschiedfilosoof: “Ik wil absoluut geen expert op één gebied zijn.”

Spaanse geschiedenis

Hoewel Vries in geschiedfilosofie gespecialiseerd is, bekend hij dat de meeste boeken in zijn boekenkast over een geheel ander thema handelen, namelijk de geschiedenis van Spanje in de twintigste eeuw. “Wanneer ik daarover lees, ben ik een volstrekt traditioneel historicus: ik wil precies weten hoe de Burgeroorlog is verlopen, wat er gebeurde tijdens de Tweede Republiek, wat voor een mens Franco was en hoe het zit met de ETA. Als ik ooit terug zou komen op de wereld en ik zou opnieuw een beroep moeten kiezen, zou ik sinoloog of hispanist worden - maar wel historicus natuurlijk.” Hij ziet geen tegenstelling tussen zijn activiteiten als theoreticus en zijn ‘gewone’ historische belangstellingen. “De theorie van de geschiedenis vind ik fascinerend – maar ik zie het als denken over geschiedenis en dat heeft er alleen maar baat bij wanneer je die ook echt beoefent.”

Paul Preston, *Franco: a biography* (Londen: HarperCollins 1993)

“Als ik me echt wil vermaken, dan lees ik biografieën van slechte mensen zoals Hitler, Goebels, Mussolini, Lenin, Trotsky, Stalin, Mao, Franco. In de afgelopen zomer las ik een boek over Kang Cheng, een niet bepaald minzaam man die onder Mao werkte.” De biografieën over slechteriken die de maatschappelijke orde door de war schoppen, dienen bij Vries voor een zeker tegenwicht. “Ik ben zo vaak met structuren bezig dat ik het nodig vind ook regelmatig de andere kant te zien – de historische realiteit is vaak een zootje. Tabellen, grafieken en analyses maken die veel gladder, vaak te glad.”